

SPRAWOZDANIA

NOWE MIEJSCE NAUK HUMANISTYCZNYCH

Kongres „Zukunftsentwürfe. Ideen für eine Kultur der Veränderung”

Essen, 12-13 listopada 1998

W dniach 12-13 listopada 1998 r. odbył się w Essen kongres szczególnie dla świata humanistycznego. Pod hasłem *Zukunftsentwürfe. Ideen für eine Kultur der Veränderung* („Koncepcje przyszłości – idee transformacji kulturowej”) Instytut Kulturoznawczy w Essen zebrał humanistów z całego świata, tworząc niepowtarzalne forum dla dyskusji nad naszą ogólnoludzką przyszłością.

Pytanie o naszą przyszłość jest również pytaniem o naszą przyszlą kulturę – twierdzi prof. Jörn Rüsen, prezydent Instytutu Kulturoznawczego w Essen – przyszłości nie możemy oddać wyłącznie w ręce gospodarki i polityki. Tymczasem publiczna debata dotycząca przyszłości opanowana jest obecnie przede wszystkim przez ekonomiczne i społeczne problemy globalizacji. Mówi się o dramatycznych zmianach w produkcji gospodarczej, o rynku pracy, systemach zabezpieczeń społecznych i sposobach obchodzenia się z bogactwem naturalnym ziemi. Jednakże ani te, ani żadne inne problemy dotyczące przyszłości nie dadzą się rozwiązać bez uwzględnienia kultury i zajmujących się nią badaczy. Inaczej mówiąc: palące problemy współczesności, które w naszej przyszłości muszą znaleźć swoje rozwiązanie, są przede wszystkim problemami natury kulturowej. Wzrost przestępczości, przemoc, wymykające się spod kontroli procesy gospodarcze, utrata jednostkowego poczucia tożsamości, wzrost czysto biologicznej władzy nad organizmem człowieka, konfrontacje między cywilizacjami i rosnące wymagania wiedzy fachowej – to przykładowe zagadnienia wpływające na kształt naszych wzajemnych stosunków.

Celem kongresu było pokazanie nauk kulturowych jako niezwykle ważnego elementu współkształtującego naszą ogólnoludzką przyszłość. Szansę dialogu otrzymali nie tylko naukowcy – jako ci, którzy analizują zjawiska kulturowe – ale także pisarze, którzy bezpośrednio tworzą kulturę, oraz ludzie, którzy współpracując z producentem, organizują kulturę jako element życia społecznego – architekci, organizatorzy wystaw. Również politycy. Tak szeroko zakrojony horyzont plenum dyskusyjnego ściągnął do Essen osobistości

takie, jak rosyjski pisarz Czingis Ajtmatow, aktualnie ambasador Kirgizji w Brukseli, polityk i publicysta Freimut Duve – doradca komisji wiedeńskiej w sprawie wolności mediów, Catherine David, profesor sztuki w École du Louvre, która wiele lat prowadziła w Kassel coroczną wystawę sztuki światowej, *Dokumenta X*, a obecnie kieruje Galerie Nationale du Paume w Paryżu, nadto zaś szereg profesorów spoza obszaru kultury europejskiej – z Indii, Japonii, Korei, Chin i Afryki – dla których zagadnienia globalizacji myślanej i przeprowadzanej w stylu zachodnim stanowią żywy i istotny problem codzienności.

Równie szerokie było forum zaproszonej publiczności. Na kongresie obecni byli nie tylko fachowcy z poszczególnych dziedzin – socjologowie, kulturoznawcy, historycy – ale i politycy, przedsiębiorcy, nauczyciele, bibliotekarze. Oficjalnymi językami kongresu były niemiecki i angielski, przy czym zarówno referaty, jak i głosy w dyskusji tłumaczone były symultanicznie na drugi język.

Kongres zorganizowany był w sekcje tematyczne. W każdej brało udział kilku referentów, którzy wypowiadali się na ten sam temat. Przewodniczący każdej sekcji przedstawiał krótko życiorys i osiągnięcia referentów, ogólne problemy podejmowanego tematu i kierował dyskusją z sali, która stanowiła niezwykle ważny element każdego plenum. Był to rzeczywiście kongres humanistów zorganizowany dla humanistów – jeśli rozumieć będziemy pod tą nazwą każdego człowieka, któremu nieobce są problemy współczesnego świata.

W sekcji KAPITALIZM JAKO KULTURA? wypowiadał się finansista, polityk i myśliciel **Georges Soros**, którego książka *Capitalism, Culture and Education* ukazuje wewnętrzne konieczności prowadzące do nieuchronnej zagłady kapitalizmu. Nadto wystąpili: przedstawicielka Turcji, socjolog prof. **Nilufer Gole**, pracująca na uniwersytecie w Istambule, aktualnie profesor kontraktowy w Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales w Paryżu oraz prof. **Birger Priddat**, prezydent prywatnego Uniwersytetu Witten-Herdecke nastawionego na bliską współpracę nauki z produkcją.

Sekcja OBRAZ CZŁOWIEKA PRZYSZŁOŚCI niosła z sobą referaty prof. **Thomasa Metzinger**a, dr **Susan Blackmore** z Uniwersytetu w Bristolu oraz prof. **Dietera Heinricha** z Uniwersytetu w Monachium.

W sekcji NAUKA SZANSĄ PRZYSZŁOŚCI? wystąpili: prof. **Jürgen Mittelstrass** z Uniwersytetu w Konstanz, prof. **Franz Lehner** z Instytutu Pracy i Techniki w Gelsenkirchen oraz prof. **Sigrid Weigel** z Uniwersytetu w Zurich.

W sekcji SZANSE KULTURALNEGO UJARZMIENIA PRZEMOCY obok polityka **Freimuta Duve** wypowiadał się dr **Neville Alexander** – wieloletni więzień apartheidu w Afryce Południowej, twórca tak zwanego wychowania alternatywnego, prof. **Phillip Reemtsma** – socjolog z Uniwersytetu w Hamburgu oraz **Cwetan Todorow** – literaturoznawca, członek komisji doradczej francuskiego ministerstwa do spraw wychowania

Sekcja WARTOŚCI KULTUROWE A PRZYSZŁOŚĆ EKONOMII przyniosła referaty prof. **Lu Xiaohe** z Chin, prof. **Bernarda Lategan** z Afryki Południowej, prof. **Lynn Sharp Paine** z Harvardzkiej Szkoły Biznesu w Bostonie oraz dr **Bettiny Palazzo** z Frankfurtu.

W sekcji WYJAŚNIANIE GENETYCZNE A PRZYSZŁOŚĆ CHORÓB jako referenci wystąpili: prof. **Bernard Gert** z Dartmouth College w USA, prof. **Vittorio Hosle** z Uniwersytetu w Essen, prof. **Regine Kollek** z Uniwersytetu w Hamburgu i prof. **Claudia Wiesemann** z Uniwersytetu Göttingen.

Sekcja PERSPEKTYWY KULTURY przyniosła wystąpienia naukowców obszaru pozaeuropejskiego: dr Shalini Randeri, z Indii, prof. Adjai Paulini Oloukpona-Yinnon z Togo, dr Diany Wong z Chin i prof. Song-U Chon z Korei Południowej.

W sekcji KSZTAŁTOWANIE PRZESTZRENI ŻYCIOWEJ – URBANIZACJA, REGIONALIZACJA, METROPOLE wystąpili: prof. Peter Marcuse z Nowego Yorku, prof. Walter Siebiel z Uniwersytetu w Oldenburgu i prof. Thomas Sieverts z Uniwersytetu w Darmstadt.

Każda z sekcji wzbudzała duże zainteresowanie. Po półtoragodzinnych wykładach odbywała się zazwyczaj co najmniej godzinna dyskusja, która w istotny sposób współkształtowała merytoryczną wartość sekcji. Prof. Jörn Rüsen, wypowiadając się na temat kongresu, powiedział: „Nie chcemy dawać gotowych recept, nie twierdzimy, że wiemy, jak to się robi, chcemy pokazać pewien styl myślenia”.

Ten nowy styl myślenia polega na szukaniu wspólnej płaszczyzny dyskusji wewnątrz nauk humanistycznych: socjologów, historyków, filozofów, która przełamując bariery hermetyczności poszczególnych nauk, pozwala na prowadzenie humanistycznego dialogu ogólnokulturowego. Jest to dobry punkt wyjścia, jeśli przedmiotem owego dialogu ma być nie abstrakcyjne pojęcie, ale realny dialog między kulturami. Jest to również wyraźne i zdecydowane pokazanie naukom humanistycznym ich **praktycznej** ważności w procesie kształtowania przyszłości naszego wspólnego świata.

Kongres odbywał się w starej kopalni Zeche Zollverein, poddanej renowacji i funkcjonującej obecnie jako swoistego rodzaju muzeum. Symboliczną wagę tego miejsca podkreślał Czyngis Ajtmatow – pierwszy mówca kongresu. Kiedyś robotnicy walczyli tu o swoje prawa, teraz – naukowcy i myśliciele rozważają wspólny dla wszystkich kultur paradygmat przyszłości. Ajtmatow porównywał symbolikę Zeche Zollverein z symboliką pałacu w Jałcie, gdzie Roosevelt, Stalin i Churchill dzielili sfery władzy ustalając przyszłość świata i nie przypuszczając nawet, że 50 lat później nowi ludzie będą dyskutować o prawach ludzkich każdego indywiduum. Zeche Zollverein – miejsce gdzie dawna kultura łączy się ze współczesnością – stała się symbolem nie tylko jednojęzycznego myślenia, ale i niemożliwego do powstrzymania postępu wspólnoty ludzkiej.

Mira Czarnańska